

66 . Covasna | Punct: Cetatea Zânelor | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 63535.01

Perioade: Preistorie, Protoistorie

Epoci: Hallstatt, La Tène

Tipuri sit: exploatare/carieră, amenajare/construcție

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Domestic

Autori: Virgil Apostol, Viorica Crișan, Maria-Magdalena Duțescu, Monica Mărgineanu-Cârstoiu, Mariana-Cristina Popescu, Valeriu Sîrbu, Călin Dan Ștefan, Viorel Stoian, Ștefan Pascu

Instituții: Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie, Universitatea București, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Muzeul Brăilei, SC Net4You SRL București, Muzeul Brăilei

Raport

La E de orașul Covasna, în curbura interioară a Carpaților, între Pârâul Cetății și Pârâul Miska (cota 958), se ridică un promontoriu, numit Cetatea Zânelor sau Muntele Cetății, înconjurat din trei părți de piscuri impozante. Panta estică a acestuia este abruptă, iar pe cele de N, V și S se află mai multe terase de origine antropogenă, primele patru fiind fortificate cu ziduri de piatră. Tot cu zid de piatră este înconjurat și platoul sau acropola cetății.

Vestigiile bine păstrate ale cetății au atras de-a lungul secolelor numeroși cercetători și oameni de cultură care au încercat să dezlege misterul originii lor. Printre primii care au realizat o amplă descriere a ruinelor cetății este de amintit Orbán Balázs¹ (a doua jumătate a sec. XIX). Cercetări arheologice propriu-zise au fost inițiate însă mult mai târziu, în anii 1942-1943, de către arheologul clujean Alexandru Ferenczi. Artefactele descoperite de acesta au fost depozitate, în bună parte, în Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca. Din păcate rezultatele săpăturilor nu au fost publicate, iar documentația șantierului s-a pierdut. După unele informații apărute în presa vremii se știe, printre altele, că pe acropolă a fost cercetată o locuință în interiorul căreia s-au descoperit, pe lângă vase ceramice, o statueta romană, două fibule (una de bronz și alta de argint), precum și numeroase cuie și piroane de fier aparținând epocii dacice. Au fost executate de asemenea mai multe secțiuni pe terasele I, II și III urmărindu-se linia și dimensiunile zidurilor. Autorul menționează existența, pe lângă materialele de factură dacică, a unor piese mai vechi, din prima vârstă a fierului, dar și mai târzii, din epoca romană.

Sondajul de verificare executat în 1949 de un colectiv condus de Constantin Daicoviciu a confirmat concluziile lui A. Ferenczi. În raportul publicat în 1950² se spune că cetatea este asemănătoare ca mărime și concepție celor din Munții Orăștiei (de la Costești și Piatra Roșie), fiind diferită doar modalitatea de construire a zidurilor.

În anul 1968 săpăturile au fost reluate de Z. Székely³, de la muzeul din Sfântu Gheorghe. Prin cercetarea unei secțiuni de peste 100 m lungime, cuprinzând acropola și primele două terase, au putut fi estimate dimensiunile impresionante ale cetății și ale zidurilor de fortificare, unele fără precedent în lumea dacică. Cu această ocazie au fost descoperite numeroase piese arheologice constând din vase ceramice, unelte, arme, un tezaur monetar (denari republicani și imperiali romani) precum și un mormânt de înhumatie.

În noiembrie 1995 zona Covasnei și implicit a cetății a fost afectată de o furtună devastatoare. Copacii smulși din rădăcini au dislocat părți din ziduri și din complexele de locuire. Ca urmare s-a impus supravegherea arheologică a curățării și exploatării masei lemnoase precum și reluarea săpăturilor

arheologice sistematice. Cercetările propriu-zise au început în 1998. Pe parcursul celor opt campanii a fost realizată (în mod științific), topografia cetății și au fost studiate sistemele de fortificare ale acropolei și a celor patru terase. S-au făcut de asemenea demersuri pentru realizarea unui proiect de restaurare a vestigiilor și de punere în circuitul turistic al monumentului⁴.

Cetatea Zânelor de la Covasna este una dintre cele mai mari și mai bine conservate cetăți dacice din afara Munților Orăștiei. Prin modul de realizare a sistemului de fortificare și de amenajare a teraselor ce înșurubează muntele, ea este un unicat în lumea dacică. Prima fază de construire a început cândva pe parcursul sec. II a.Chr, urmată de o distrugere (posibil în vremea lui Burebista) și apoi de o refacere grandioasă la sfârșitul sec. I a.Chr - începutul sec I p.Chr. Cetatea a fost arsă și dărâmată la cucerirea romană sau imediat după aceasta. Piese descoperite până acum nu ne îndreptățesc să credem într-o locuire ulterioară a sitului.

În amestec cu materialele de epocă dacică (în special cu cele din prima fază de locuire) au apărut și fragmente de vase aparținătoare primei vârste a fierului (cultura Reci-Mediaș) ceea ce ne îndeamnă să presupunem că o primă amenajare (fortificare?) a muntelui a început încă în acea perioadă. Și atunci, ca și mai târziu, poziția strategică deosebită a muntelui a fost hotărâtoare. Alegerea a fost însă impusă și de amplasarea lui într-un punct nodal de legătură între ținuturile intra și extracarpatic. Spre acest punct converg mai multe drumuri montane dinspre ținuturile extracarpatic („drumul Vrancei” ce iese la Ojdula și de acolo la Covasna, cunoscutul drum comercial ce pătrunde prin pasul Brețcu, drumurile de pe Bâsca Mare și pasul Buză) și tot de aici puteau fi supravegheate căile comerciale și de acces existente de-a lungul Râului Negru, intens folosite în antichitate. De pe Muntele Cetății se vede mai toată depresiunea Târgu Secuiesc cu așezările care o împânzesc (peste 42), dar și celelalte cetăți contemporane (Cetatea din Valea Casinului, cetatea Vârful Ascuțit de la Cernat) cu care putea avea o bună comunicare.

Fără nici o exagerare, putem afirma cu toată responsabilitatea, că Cetatea Zânelor este un monument de excepție. Ea reprezintă un model arhitectural pentru tradiția și originalitatea constructivă a dacilor. Asemănătoare ca amplasare și concepție cu alte cetăți ale vremii, precum cele din Munții Orăștiei (Costești, Piatra Roșie), Cetatea Zânelor se individualizează și uimește prin simplitatea, nu lipsită de profunzime și complexitate, a gândirii arhitecților și constructorilor autohtoni.

Cercetările arheologice din campania anului 2005 au continuat pe terasa a II-a, în zona bastionului și a zidului de curtină din partea sud-estică a acestuia. Deși s-a dezvelit o bună parte din latura sud-estică a bastionului cercetarea nu a fost finalizată. Existența mai multor faze de construire și refacere precum și cantitatea imensă de piatră rezultată din dărâmarea lui au îngreunat foarte mult lucrările. În acest sector a fost extinsă S7E (6 x 8 m), aflată în fața bastionului și a zidului de curtină. În continuarea ei, spre SV, a fost deschisă o nouă secțiune S7F (6 x 6 m, spre colțul sud-estic al bastionului), urmărindu-se prin aceasta dezvelirea laturii sud-estice a bastionului și paramentul exterior al zidului de curtină. S-a constatat că spre deosebire de colțul nordic, unde zidul de curtină, adosat bastionului, continua linia acestuia, colțul estic a fost lăsat liber, motiv pentru care s-a degradat foarte tare. Zidul se leagă de corpul bastionului la cca. 1,10 m de colț. În acest sector a fost, se pare, intrarea în bastion, concepută ca o încăpăre cu laturile de cca. 2,60 m, marcată la colțuri de patru stâlpi groși de 0,37 m. Cercetările din S7F, au evidențiat de asemenea, în imediata apropiere a colțului sud-estic, platforma de piatră (B1?) depistată în campania anterioară lângă colțul vestic. Aceasta a fost construită în prima fază de locuire, probabil ca bază a unui turn (de cca. 11 x 11 m).

S7E a fost începută în campania precedentă dar nu a fost finalizată nici în 2005. Cantitatea mare de dărâmatură (piatră, bârne carbonizate de suprastructura de lemn a bastionului) a făcut ca lucrările să înainteze foarte greu. Tot în această secțiune a fost decopertată în întregime locuința apărută în S7. Din nefericire, o bună parte din ea a fost tăiată de secțiunea efectuată de Z. Székely în 1968. În interior au fost descoperite mai multe vase fragmentare, din ambele categorii, un cui de fier, un cuțit, un fragment de oglindă și diverse unelte de lut și piatră.

După cum este cunoscut Z. Székely consemnează descoperirea pe T2 a unui tezaur monetar format din șapte monede⁵. În imediata apropiere a secțiunii lui Z. Székely au mai fost descoperite încă șase monede, datate între 157-156 a.Chr. și 80-81 p.Chr., ceea ce ne face să presupunem că numărul pieselor din tezaur este mult mai mare. Sperăm ca în campania viitoare să le putem recupera pe toate.

Carourile noi deschise S7A2, S7B2, S7C2 au fost cercetate până la adâncimea de 0,60 m, o bună parte din pământul excavat fiind din săpăturile anterioare. Aceste secțiuni au fost extinse cu scopul de a decoperta în totalitate una din construcțiile existente în apropierea bastionului. Definitivarea săpăturii se va face tot în campania 2006.

S7D (4 x 8 m)

Deși săpătura părea finalizată am constatat că în lutul galben, cu aspect de steril (argilă amestecată cu gresie) se observau mici bucăți de cărbune. Am continuat adâncirea constatând că pământul respectiv, gros de 1,40 m, a fost pus pentru amenajarea și orizontalizarea terasei. La bază, pe stânca nativă, au fost descoperite câteva fragmente ceramice aparținătoare primei vârste a fierului.

S7C

În caroul aflat în imediata apropiere a colțului vestic al bastionului am continuat adâncirea pentru a putea vedea și aici grosimea stratului de amenajare. Acesta are în acest sector 0,50 m după care urmează un pământ cenușiu bogat în fragmente de vase hallstattiene. După grosimea stratului de umplutură se poate spune, pentru moment, că zona a fost altfel amenajată în prima vârstă a fierului.

Studiul arhitectural a fost realizat și în campania anului 2005 de colectivul condus de Monica Mărgineniu-Cârstoiu, urmând a fi finalizat, pe sectorul respectiv, după epuizarea cercetărilor arheologice. A fost, de asemenea, actualizată ridicarea topografică de către un colectiv condus de Dan Ștefan.

Unul din obiectivele pe care și l-a propus colectivul de cercetare de la Cetatea Zânelor încă din 2004, și anume realizarea a unui prim volum monografic al sitului, nu a fost însă îndeplinit. Dificultățile întâmpinate în campania 2005 (ploi abundente și de lungă durată) precum și fondurile reduse nu ne-au permis finalizarea săpăturilor începute și firesc elaborarea concluziilor. Sperăm din nou ca viitoarea campanie să fie mai rodnică.

Cercetările arheologice de la Covasna se desfășoară în general cu dificultate. Complexitatea sitului (mai multe faze de locuire, de construcție, de distrugere și demantelare, de refaceri etc.), urmele păguboase ale vechilor săpături și ale căutărilor de comori, distrugerile și dislocările provocate de furtună sunt doar câteva din motivele pentru care aici nu se poate lucra decât cu multă migală. Cu toată pasiunea și efortul colectivului de cercetare, aproape fiecare campanie am încheiat-o cu un sentiment de neîmplinire și de abandonare a lucrului început și neterminat. Ne propunem de câțiva ani finalizarea sectorului început pe terasa a doua, zona bastioanelor. Acesta continuă să fie obiectivul cercetării și pentru campania anului 2006.

În sectoarele cercetate au fost descoperite numeroase vase fragmentare (unele întregibile) modelate cu mâna sau roata precum și fragmente de amfore pontice. S-au descoperit de asemenea mai multe monede romane republicane și imperiale, cute, un vârf de săgeată de fier, cuie și cuțite de fier, un ataș de bronz, piese de podoabă, unelte de lut (fusaiole, jetoane) etc. Materialele descoperite în campania anului 2005 au fost spălate, marcate și inventariate la Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântu Gheorghe.

La sfârșitul șantierului au fost montați în fața zidurilor stâlpi de lemn și de fier la distanță de 1 m între ei și de 0,50 față de zid. Între stâlpi și zid s-au așezat scânduri și piatră. Partea superioară a zidurilor a fost acoperită cu carton gudronat, piatră și pământ. La fel au fost acoperit construcțiile din S7 și S7E precum și sectoarele neterminate din celelalte secțiuni. Sperăm ca fondurile ce vor fi alocate în viitor să fie suficiente pentru a se putea realiza un proiect de conservare-restaurare și protejare a imenselor structuri de apărare a cetății. În acest fel grandiosul monumentul dacic va putea deveni și un important obiectiv turistic, nu numai de interes științific.

Informații suplimentare online

[Raportul 3364 din cronică.cimec.ro](http://raportul3364.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.hartă.folosind.Mapserver.Cimec.ro)